

**HOMENATGE ALS NOSTRES
POBLES I A LA SEUA GENT
PRESENTACIÓ**

A CÀRREC DE VICENT PITARCH,
MEMBRE DE LA SECCIÓ FILOLÒGICA

L'any passat, el 2000, del 19 de gener al 2 de febrer, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) es presentava davant la societat castel·lenca amb una iniciativa ambiciosa: la realització, a Castelló de la Plana i en col·laboració amb l'Excel·lentíssim Ajuntament de la ciutat i la Universitat Jaume I, d'un cicle de conferències en què, sota el denominador de «Cultura i comunicació», van participar Miquel de Moragas, Xavier Mariscal, Joaquim M. Puyal i M. de la Pau Janer; aquesta, impedida d'assistir-hi, va haver de delegar la lectura de la seua intervenció. Val a dir que la resposta del públic assistent fou considerada magnífica i, en tot cas, superà les previsions més optimistes. Certament, el cicle va comptar amb un suport mediàtic remarcable, el qual es retroalimentava de les expectatives creixents que començà a generar la possibilitat que l'IEC instal·lés una seu a la capital de la Plana. En definitiva, la presència de la institució despertà per a la ciutat i el seu entorn, si més no, un grau notori de receptivitat social, la qual entre certs sectors de la població esdevenia entusiasme obert.

Enguany l'experiència ha estat repetida, dins el període comprès entre els dies 11 de gener de gener i 23 de febrer, amb un format diferent, però. Hem distribuït les conferències per diverses localitats del nord del País Valencià (Castelló de la Plana, Vinaròs, la Pobla Tornesa, Benassal i la Vall d'Uixó) i l'IEC hi ha tingut com a col·laboradors l'Excel·lentíssima Diputació Provincial, els ajuntaments de cadascuna de les poblacions que ens han acollit i la Societat d'Amics i Antics Alumnes de la Universitat Jaume I. Decididament, aquesta experiència conté perfils d'una certa dosi d'originalitat en el sentit que una institució acadèmica, l'IEC, programa amb organismes polítics, la Diputació i ajuntaments, un cicle de conferències, de temàtica variada, plantejades en un to divulgador per a un auditori obert i amb un caràcter itinerant que les ha fet deambular per diverses localitats. Així, doncs, hem introduït la novetat de la diversificació comarcal (el periple de les conferències ha comprès la Plana Alta, el Baix Maestrat, l'Alt Maestrat i la Plana Baixa), en un cicle que havíem dissenyat com a «Homenatge als nostres pobles i a la seua gent».

En aquesta direcció, les localitats seu de cada conferència

han estat triades amb criteris de promocionar el fet comarcal i alhora de reivindicar personatges que ennobleixen la història dels nostres pobles. Certament, el paisatge físic i la col·lectivitat humana constitueixen els dos fonaments, angulars i indèstribles, del país. La seua diversitat i la seua vigoria, que es mantenen vertebrades a través de la història per l'eix cohesionador de la llengua, aporten al patrimoni europeu l'originalitat de les nostres comarques, així com la conducta exemplar dels seus personatges. I és des d'aquesta òptica que semblava oportú encarregar les conferències a especialistes que compartissen les condicions de membres de l'IEC i de valencians; amb una excepció, però, la del president de l'IEC, el doctor M. Castellet, la presència del qual a la tribuna de conferencians era reclamada per l'homenatge a F. Alicart.

Ara el lector haurà de confirmar si el to de les conferències s'adequa als criteris que van inspirar-les, això és, determinar en quina mesura aquest to respon a les exigències de rigor en continguts, d'una banda, i, d'una altra, als imperatius de l'estil didàctic que identifica l'exposició planera i atractiva, d'acord amb la intenció originària d'organitzar uns actes de divulgació cultural que adreçàvem a un públic heterogeni, no especialitzat. Notem també que, en el seu conjunt, les conferències d'aquest segon cicle ofereixen l'interès suplementari que representa la pluridisciplinarietat de les matèries tractades: temes d'actualitat, com ara l'origen de l'Univers o l'origen de la vida, la reivindicació de personatges valencians exemplars —el matemàtic F. Alicart, un castellanenc oblidat a la pròpia ciutat, o el poeta i gramàtic C. Salvador, figura emblemàtica del valencianisme contemporani— i el problema candent de la identitat, hi han estat abordats amb el concurs dels coneixements científics i tècnics que hi aporten la bioquímica, la física relativista, la biografia, la història cultural i l'antropologia.

Tot just els professors Ximo Gual i Joan Monrde acabaven de recuperar l'obra del matemàtic Frederic Alicart Garcés, un científic que havia estat depurat pel franquisme. L'IEC, en nom del seu president, acudia a Castelló a reivindicar la memòria del gran matemàtic castellanenc («Frederic Alicart, Castelló, Einstein i la repressió») que havia restat ocult als habitants del seu propi poble.

La conferència constituïa el brançal del cicle i alhora pretenia sumar-se, per bé que ultrapassant lleugerament els límits de l'any 2000, als actes commemoratius de l'Any Internacional de la Matemàtica.

«Reescrivint el Gènesi: un relat del nostre (des)coneixement sobre l'origen de la vida» mostra el panorama dels avenços de la bioquímica o la química prebiòtica en el coneixement dels processos encadenats a l'aparició de la vida en el cosmos i alhora constitueix un testimoniatge de les llacunes, potser insuperables, en què es troba la ciència actual. Al capdavant, àdhuc davant de certes eufories com la que despertà alguna formulació de la química orgànica prebiòtica, el científic s'hi ha de captenir amb cautela, atès que «la vida, per molt elemental que siga, per molt modest i simple que siga el microorganisme, és extraordinàriament més complexa que la més complexa de les mescles químiques imaginables». La conferència, conjuntament amb la intervenció de Carles Santos i Nativitat Romeu, constituí un homenatge, marcat per una emotivitat intensa, al savi vinarossenc, present en l'acte, el doctor Alfred Giner Sorolla.

Un dels punts de coincidència entre la conferència del doctor Perató i la del doctor Lapiedra, «La creació de l'Univers», és precisament el de la distància que s'interposa entre les ànsies humanes per copsar els orígens de la vida i de l'Univers, d'una banda, i les nostres limitacions conceptuals a l'hora d'explicar certs enigmes, una deficiència que ha menat històricament el gènere humà a recórrer a les mitologies. Tot i la referència obligada a termes i conceptes distants de l'experiència quotidiana d'un públic no avesat precisament a operar amb elements propis de la física quàntica, l'antic rector de la Universitat de València exhibí un seguit de recursos didàctics que facilitaven l'accés de l'audiència a la comprensió de les claus interpretatives elementals amb què la ciència interpreta, ara mateix, la formació de l'Univers. Sobre la plausibilitat que mostra el model del *big bang*, «el món podria haver eixit d'un no-res energètic, sense violar per això el principi de conservació de l'energia»; de fet, «des de la creació primigènica fins ara mateix, i encara a l'esdevenidor, el món continua amb la seua taxa

regular d'autocreació relativa, ancorada en les fluctuacions quàntiques del món microscòpic, ací i allà amplificades macroscòpicament».

Sembla inqüestionable que la personalitat, rica i exemplar, de Carles Salvador ha esdevingut una fita cimera dins la trajectòria cultural del País Valencià al segle XX. D'altra banda, la biografia i l'obra d'aquest admirable gramàtic i patriota resta estretament unida a la vila de Benassal. Aquestes constatacions formen el canemàs de la conferència «Benassal - Carles Salvador, un binomi clau al segle XX valencià», mitjançant la qual em vaig permetre d'esbossar un projecte cultural dirigit a dinamitzar el Centre Cultural «Carles Salvador» que acaba d'inaugurar aquesta vila. El projecte contempla, entre altres iniciatives, que el llegat salvadorià no isca del seu poble d'adopció i alhora que aquest el dinamitze davant la societat valenciana i, en concret, de cara al món escolar, mitjançant la creació de fórmules actuals de planificació museística, com ara la creació d'una aula museu interactiva. Tinc el presentiment que, sobretot gràcies al Centre Cultural «Carles Salvador», les relacions entre Benassal i l'IEC fruitaran en una collita esponerosa i, doncs, aquesta vila esdevindrà una plataforma formidable de projecció de l'IEC damunt el conjunt de la societat valenciana.

Finalment, en la conferència que cloïa el cicle, Joan F. Mira aportà reflexions originals i suggeridores al voltant d'un tema, el de la identitat, que ocupa un lloc de preferència dins les seues indagacions sobre l'antropologia cultural i que avui dia suscita dosis elevades d'interès, tant al carrer com en els cercles de producció d'ideologia. Tot partint del postulat que «la delimitació de la pertinença és un fet necessari i universal a l'hora de *situar* els individus d'una col·lectivitat», Mira constata que la «territorialització de la identitat bàsica [...] és central en la major part de les societats humanes» i, doncs, és damunt la instrumentalització del territori immediat i propi de l'individu i del seu grup —manipulació sovint simbolitzada mitjançant els mapes— que l'estat contemporani concentra els seus formidables ressorts per imposar noves fórmules d'identificació «nacional» (l'Estat i la província), tot arraco-

nant espais genuïns, espontanis, de la identitat, com són el poble, la comarca i el país.

En les sessions d'homenatge a A. Giner Sorolla, el baró de la Pobla i A. Garcia, els conferenciants corresponents van exposar temes relacionats amb el perfil intel·lectual de l'homenajat, sense abordar, però, aspectes biogràfics concrets. En aquests casos la conferència fou precedida per l'exposició d'un esbós biogràfic del personatge de torn, esbós que reproduïm en aquest volum. Naturalment una tal presentació complementària no calia en els homenatges a F. Alicart i C. Salvador, per tal com llur vida i obra constituïen el tema central que tractaren els conferenciants respectius.

I arribats en aquest punt és l'hora de reconèixer que disposem de prou elements que acrediten l'èxit que ha coronat aquest segon cicle. L'oportunitat del plantejament i l'interès dels temes que s'hi han tractat, la participació del públic, el ressò mediàtic i la difusió territorial del missatge que pretenia difondre l'IEC —amb les expectatives socials corresponents que aquest missatge hi ha desvetllat— per les comarques septentrionals del País Valencià acrediten que el cicle pot ésser considerat com un pas significatiu en el procés de penetració social per terres valencianes que l'IEC ha iniciat. Som en un punt en què podem afirmar sense complexos que hem ensorrat vells tòpics, prejudicis i prevencions sobre la presència i l'autoritat científica de l'IEC en aquest territori. Ara constatem, tanmateix, que extensos sectors socials, a més d'instàncies administratives clau com la Diputació Provincial i l'Ajuntament de Castelló de la Plana, al costat d'altres corporacions locals, com les de la Vall d'Uixó, Vinaròs, Benassal o la Pobla Tornersa, col·laboren de grat amb l'IEC en les seues iniciatives de recerca científica i de divulgació cultural. A totes aquestes institucions hem d'agrair el suport incondicional que hem rebut en la realització del segon cicle de conferències, un agraïment que fem extensiu a la Societat d'Amics i Antics Alumnes de la Universitat Jaume I, així com a TAU Ceràmica, al Conservatori Professional de Música de Castelló, a la Casa de Cultura de Vinaròs, a la Cooperativa del Camp de la Pobla Tornersa, a la Caixa Rural de Benassal i a la Fundació Caixa Castelló, de la Vall d'Uixó. Naturalment no puc passar per alt

ací la contribució entusiasta i valuosa que han aportat a l'èxit d'aquest programa cultural Ximo Gual, Carles Santos i Nativitat Romeu, Josep De Rojas i Mulet, Pere-Enric Barreda i Josep Vicent Font.

Finalment, hem de reconèixer —i traure'n les conseqüències oportunes— que hem assolit progressos notoris en el nivell de consciència popular de l'existència de l'IEC i d'una demanda creixent de la seua presència física al País Valencià. A les comarques del nord valencià, en concret, hom ha començat a demanar amb impaciència pel tercer cicle de conferències i encara més per la inauguració de la seua seu. En bona mesura la resposta a aquestes expectatives l'oferia el president Castellet, en la conferència inaugural del cicle, la significació del qual emfasitzava en afirmar que, amb aquesta iniciativa, «l'Institut d'Estudis Catalans inicia les seves activitats aquest any, aquest segle, aquest mil·lenni, si volen; i ho fa, precisament, al País Valencià i, més concretament, a la ciutat de Castelló de la Plana, on, de manera imminent obrirem una seu en un local cedit gentilmente per l'Ajuntament, a la Casa de la Cultura».

